

Развој савремене ратне вештине

УДК 355.01

Др Радосав Шуљагић

Аутор у чланку разматра развој савремене ратне вештине и могуће последице њене праксе. Наглашава да се она изграђивала под утицајем иницијалних процеса развоја, који су настали заједничком применом знања полемистике и достигнућа савремене научнотехничке револуције, у припреми и вођењу борбених дејстава и њихових пратећих активности у оружаном борби. Примена аутоматизације, компјутеризације и кибернетизације омогућила је аплификацију многих човекових нервних функција у практиковању ратне вештине и знатно допринела њеној сцијентизацији – односно заснивању и усвајању њеног најважнијег процеса развоја. То је убрзало њен развој, а последице свега тога могу да изазову људску апокалипсу.

Сцијентизација савремене ратне вештине омогућила је садашњим и будућим ратницима интегралну примену „интелектуалне технологије“ и трансценденталних, интелектуално-вештинских, научних, стручних, техничких и осталих знања из области ратне вештине и свих области друштвене свести, у припреми и вођењу борбених дејстава и њихових пратећих активности, уз употребу савременог наоружања и осталих средстава. Резултати њихове примене и употребе у могућем светском рату могу да буду пресудни за опстанак људског друштва. Потпуно освешћено о свему томе, човечанство мора да изабере алтернативу опстанка, а то значи да се одрекне ратне вештине и њене праксе уз употребу средстава за масовно уништавање.

Савремена спретност оружаних снага у брзој и тачној припреми и вођењу борбених дејстава, стечена вежбањем и ратном праксом, почела се развијати непосредно након завршетка Другог светског рата. Од тог времена она се увек испољавала као конкретна војна вештина, која се заснива на: 1) способности припадника оружаних снага да одаберу најпогоднија средства и поступке за остваривање циљева борбених дејстава; 2) свим активностима (радње, мере, поступци итд.) припадника оружаних снага којима се остварују циљеви борбених дејстава, и 3) скупу правила о припреми и вођењу борбених дејстава. Тиме се савре-

мена ратна вештина, оно што она стварно јесте у оружаном борби, испољава кроз: способност за борбена дејства, правила како та борбена дејства изводити и умеће извођења борбених дејстава.

Историја показује да се савремена ратна вештина развијала под непосредним и селективним утицајем полемистике, или науке о ратној вештини, и савремене наудотехничке револуције, која је започета око 1945–1947. године. У односу на претходну ратну вештину, тај је утицај помагао њен брзи развој и испољавање нових појава оружане борбе, и подстицао квалитативне промене у области припрема и вођења борбених дејстава, као и њихових пратећих активности. Те су појаве и промене биле, углавном, *егзистентне* и објективно видљиве у стварном практиковању ратне вештине, те у припремама војски и оружаних састава за ратовање. Због тога су највише и разматране у војној литератури, па нису непознаница за војну јавност, а нарочито за војноинтелектуалну елиту из области ратне вештине. Оне се обично испољавају у стварној ратној пракси, а затим у вежбовним и војнообразовним припремама за вођење борбених дејстава и њихових пратећих активности, уз примену савременог наоружања и осталих средстава. Стога су увек интересантне за суптилна теоријска и искуствена стручна разматрања, иза којих, по правилу (требало би), следи иновирање постојеће војне доктрине или, у случајевима када је нема, њено теоријско заснивање, усвајање и практиковање.

Иницијални процеси развоја

Најважније појаве и промене у развоју савремене ратне вештине одувек су биле углавном *латентне* – скривене у њеној природи, а резултат су *иницијалних процеса развоја*. За њихово стварно испољавање и објективно опажање потребни су одређени стимуланси – у крајњем случају и рат, па су због тога остали непознаница за ширу јавност. Међутим, на сазнањима о иницијалним процесима развоја у савременој ратној вештини могу се заснивати, и обично се заснивају, оптималне концепције одбране, и ратне и војне доктрине појединих држава, војнополитичких групација и њихових оружаних снага. За поједине државе и њихове војске такве концепције и доктрине су постале основни циљ у научној стратегији, па чак и основно друштвено егзистенцијално опредељење. По свему судећи, таква опредељења треба да буду ваљана инструктивна усмерења за наше одбрамбене напоре и за наша проспективна војна делања.

Иницијални процеси развоја у савременој ратној вештини углавном су еволутивни. Они су најважнији покретачи њеног развоја и значајно утичу на суштинске промене у њеном практиковању, а самим тим и на промене у понашању војски и оружаних састава у рату. Због тога се строго усмерено разматрају, годинама прате и проучавају. Сазнања о њима углавном су заштићена и позната само релативно малом броју одабраних научних радника и војних стручњака, нарочито у најразвије-

нијим и војнотехнички најопремљенијим војскама у свету. Најважнија знања о њима, и о резултатима и последицама њихове примене, недовољно су, само уопштено, селективно и дифузно приказана у војној литератури доступној целокупној војној јавности. То је поговало да несмотрена примена тако изложених знања понекад одведе у евидентне практицистичке заблуде стратократије, а да смислена примена појединих разматрања у научним истраживањима помогне значајна научна открића, објашњења и научне прогнозе, које најнепосредније упућују на оптимална доктринарна решења и поставке. Таква истраживања се, углавном, обављају према различитим идеолошким, политичким, економским, војним и научним полазиштима и опредељењима, тако да се добијени резултати у нашим условима морају пажљиво примењивати. Али, упркос свему томе, потпуније сазнавање иницијалних процеса развоја у савременој ратној вештини неопходно је за нашу проспективну војнонаучну освештеност, а самим тим и за боље разумевање свих достигнућа која су остварена у области припреме и вођења борбених дејстава и за изналагање одговарајућих решења за наше одбрамбене припреме.

Најважнији иницијални процеси развоја у савременој ратној вештини били су засновани у њеној почетној развојној етапи, која је трајала око тридесет година – начелно, од 1945. до 1975. године. У том периоду је завршен претходно започети теоријски, научни и суштински преображај припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности, и успостављена је ваљана сазнајна динстинкција између одговарајућег умећа (вештине), теорије и науке о тој вештини и њеном практиковању у оружаном борби. Упоредо с тим, стечена су сазнања и вештине које су биле услов за провођење својеврсне симбиозе између војних мисаоних и чулних сазнајних активности у практиковању борбених дејстава и осталих активности у оружаном борби. Тиме је и започет процес развојног спајања ратне вештине са теоријом ратне вештине и полемистиком ради њихове заједничке примене приликом практиковања борбених дејстава. На тим основама, и само на тим датама, створени су повољни услови за оптимално увођење *аутоматизације*, *компјутеризације* и *кибернетизације*, као најважнијих иницијалних процеса развоја који су претходили *сцијентизацији ратне вештине*. То је обављено у релативно малом броју оружаних снага, које сада припадају научно-технички најразвијенијим државама и војно-политичким групацијама. По угледу на њих, такви процеси су започети у ратним вештинама војски појединих мање развијених држава, али у многима су изостали. То је фактичко стање у актуелној ратној вештини и одређује њену будућу примену.

Сви облици савремене ратне вештине – вештина (умеће), њена пракса, теорија и наука – почели су да се развијају на позитивним искуствима из Другог светског рата и на достигнућима савремене научно-техничке револуције. На све то упућује чињеница да је у току тог рата и непосредно након њега остварен већи број епохалних

достигнућа у области науке и технике, што је имало далекосежне друштвене последице: политичке, економске, војне, научне, техничке итд. С обзиром на то, време после Другог светског рата потпуно оправдано се назива раздобљем савремене научно-техничке револуције. Најважнији тадашњи технички проналасци били су довршени од 1945. до 1947. године. На пример: 1945. године експлозијом нуклеарне бомбе над Хирошимом први пут је у рату испољена трансформација нуклеарних материја у енергију, чиме је започета нуклеарна ера; 1946. године конструисан је први електронски дигитални рачунар, и тиме је започета ера компјутеризације, а 1947. године N. Winer је објавио књигу *Cybernetics or Control and Communication in the machine*, у којој су разматрани управљање и везе у механизмима, организмима и друштву. У тој књизи су први пут биле наведене основне поставке теорије комуникације и управљања, чиме је отпочета ера кибернетизације. Поред осталог, тиме су створени и полазни материјални, технички и научни услови за будући развој ратне вештине, а прва експлозија нуклеарне бомбе, а затим употреба компјутера и кибернетике у ратне сврхе, показали су човечанству застрашујућу моћ науке и технике када се њихова заједничка достигнућа примене у борбеним дејствима.

После завршетка Другог светског рата, у многим војскама се приступило уопштавању искустава и знања о искуствима из области ратне вештине, тако да је стечено огромно теоријско и научно знање о скоро свим квалитативним обележјима ратне вештине која је била примењена у току рата. Упоредо с тим, интензивирано је преузимање научних знања из свих области друштвене свести и њихово сједињавање са новим техничким достигнућима и новостеченим знањима из свих облика и области ратне вештине. На тај начин стечена су нова искуствена теоријска и научна знања, помоћу којих се почела унапређивати, односно развијати вештина припреме и вођења борбених дејстава, и њихових пратећих активности у новим, знатно промењеним сазнајним условима. На основу тога, област ратне вештине била је издиференцирана на област праксе ратне вештине, област теорије ратне вештине и област ратне вештине као науке или полемистике. Мада те области још нису ваљано одређене и апстрактно разграничене, постале су сасвим очигледне, па их не треба отуђивати од наше свести и њихове објективне стварности.

Сцијентизација ратне вештине

Садашња развојна етапа ратне вештине започета је око 1975. године, и континуирано траје око двадесет година. У том веома кратком времену значајно су примењени аутоматизација, компјутеризација, кибернетизација, одговарајућа техничка средства и научна знања, тако да је у појединим оружаним снагама омогућена *амплификација* многих човекових функција мозга и нервног система у току припреме и вођења борбених дејстава. Тиме је отпочета ера примене, условно речено,

интелектуалне технологије у области ратне вештине, јер су помоћу наведених процеса и средстава прикладно „механизоване“ одређене интелектуалне функције и рационализоване скоро све људске активности у области ратне вештине итд. То је омогућило полазну сцијентизацију садашње ратне вештине и формирање нових интелектуално-вештинских знања, као највишег досадашњег умећа припреме и вођења борбених дејстава у оружаном борби на копну, мору, испод морске површине, у ваздушном простору и појединим деловима Космоса – уз оптималну употребу постојећег и непосредно будућег ватреног, минског, хемијског, биолошког и нуклеарног оружја, и тзв. хладног, космичког, електромагнетног, психолошког и економског оружја и осталих средстава.

Сцијентизација припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности постала је најважнији иницијални процес развоја ратне вештине. Од њега највише зависи њен будући развој, а највероватније и завршетак тог развоја. Она се увек испољава латентно, у многим појавним облицима, па се због тога њен прави идентитет тешко уочава. Садашњи процес сцијентизације ратне вештине углавном се уочава посредно, преко појава међу којима су најважније:

а) нагли пораст и све бржи развој научноистраживачког кадра и научносазнајног рада у свим областима ратне вештине – у стварности војностратегијске, војнооперативне и војнотактичке вештине и у стварности свих њихових пратећих вештина и делатности;

б) свеобухватнија примена научних метода и оптималних метода рада у свим областима ратне вештине, које су примерене правилној и најефикаснијој употреби савременог оружја и осталих средстава у оружаном борби;

в) повећана примена аутоматизације, компјутеризације, кибернетизације и одговарајућих техничких средстава у току припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности;

г) строго усмеравање развоја науке и технике у војне сврхе ради повећања ефикасности припреме и вођења будућих борбених дејстава;

д) веома брзо прерастање новостечених научних знања у нова интелектуално-вештинска знања, односно у ново научно засновано умеће припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности у савременим и реално могућим будућим ратним условима;

е) пораст интеграције искуства с научним и осталим теоријским знањима из области ратне вештине и њихова све већа симбиоза са техником, производњом и разматрањем о рату;

ж) строго усмерено војно образовање припадника оружаних снага и становништва за непосредно учешће у припреми и вођењу борбених дејстава и у оружаном борби;

з) све већа обавештеност становништва о конструктивним и деструктивним потенцијалима и могућностима савремене и будуће ратне вештине, итд.

Интензивна сцијентизација ратне вештине омогућава потирање велике разлике у сазнању која је некада постојала између вештина и одговарајућих наука и теорија, односно између некадашње ратне вештине, теорије ратне вештине и науке о ратној вештини или полемистике. То се сада најбоље уочава у области војне стратегије, нешто мање у области војне оператике, а најмање у области војне тактике. Војнооперативна и војнотактичка вештина су принуђене да задрже многе вештине убичајене (традиционалне) ратне вештине, стечене у Другом светском рату и непосредно након њега, јер се у њиховим садашњим областима још увек не употребљавају оружја и средства за која је потребна потпунија сцијентизација припреме и вођења савремених тактичких и оперативних борбених дејстава. С обзиром на то, сада се у њихове области уводи одговарајућа аутоматизација, компјутеризација, кибернетизација и полазна сцијентизација, тако да се помоћу њих стварају повољни услови за провођење тоталне сцијентизације у свим областима ратне вештине. То је будућност њеног развоја, која је сада оптимистички и песимистички препознатљива по најважнијим резултатима и последицама.

Најважнији резултати развоја савремене ратне вештине су егзистентно препознатљиви и постулативно прихватљиви за одређену строго усмерену војно-друштвену праксу. Такви резултати су, углавном, достигнути у области научнотеоријске разраде припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности у неком будућем рату, нарочито у неком будућем парадоксалном светском рату, који се обично разматра парадигматично. На основу таквих сазнања разрађена су одговарајућа концепцијска и војнодоктринарна решења, која су основно подстицајно усмерење за тоталну сцијентизацију ратне вештине. Као логична последица свега тога, њена садашња сцијентизација је највише допринела да се стекну *трансцендентална знања*, односно интелектуално-вештинска, стручна, научна и остала теоријска знања из ратне вештине која се, из оправданих разлога, не могу проверити пре избијања разматраног (оčekиваног) рата. Она су само спорадично, парцијално и селективно проверавана у ратовима који су вођени после Другог светског рата, тако да су најважнија знања остала практично непроверена. У тим ратовима учествовале су релативно малобројне оружане снаге, које су употребљавале само поједине врсте савременог оружја и техничких средстава, и то у ограниченим количинама. С обзиром на то, у њима нису могла да се свеобухватније провере сва стечена знања, већ само она, као и војнодоктринарна решења, за која су биле заинтересоване зарађене оружане снаге појединих држава и војно-политичких групација. Међутим, пошто се поуздано зна да се помоћу сцијентизације неке људске вештине стичу искључиво истинита знања, то је тотална сцијентизација ратне вештине постала опсесија и предмет акламативне или научно усмерене пажње у скоро свим садашњим војскама.

Многи резултати сцијентизације ратне вештине су најнепосредније одређени у једној новој и знатно квалитетнијој војно-политичкој

основи. Њу сада чине веома образовани припадници оружаних снага, који су, у односу на уобичајене или традиционалне припаднике војски и оружаних састава, постали војнонаучно и технички потпуно освештени. Та освештеност је резултат антиципирања истинитих знања из области науке и технике, тако да они сада постају, све више, главни актери и носиоци припрема и вођења борбених дејстава у свим могућим ратним условима. Због тога, и због својих нових квалитативних облика, они су постали потреба будуће ратне вештине, јер се без њихових стручних, техничких, научних и осталих теоријских знања не могу успешно припремити и обавити најважније активности у области практиковања војностратегичке, војнооперативне и војнотактичке вештине. То их је определило да постану носиоци процеса развоја ратне вештине и да у њој стичу оптимална трансцендентална знања, а затим да рационално усмеравају њену научну стратегију на стварање нових војноорганизацијских, научних, техничких и осталих друштвених потенцијала на којима се заснива тотална сцијентизација ратне вештине и лимитира њен деструктивни развој.

Садашњи институционални захтеви да се убрзају стицање научних знања и примена нових техничких достигнућа у области припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности подстицај су за интензивирање сцијентизације ратне вештине. Ако се ти захтеви буду потпуно остварили, може се очекивати да ће, највероватније у непосредној будућности, бити остварена њена тотална сцијентизација и да ће, помоћу ње, бити створени сви повољни услови за потпуно елиминисање ратне вештине из људске стварности. То је веома инспиративна и провокативна претпоставка. Таква могућност је за сада веома апстрактна, али је, упркос томе, хипотетички стално присутна у нашој свести, јер је непосредно везана за проблем опстанка људског друштва. Тако усмерена, она непрекидно инспирише на размишљање о томе да ли ће *тотална сцијентизација ратне вештине*, уз стварну деструктивну или конструктивну активност њених носилаца и осталих меродавних друштвених субјеката, *омогућити потпуно елиминисање ратне вештине из наше стварности*. У сваком случају, одговор на то питање је потврдан, осим када се ради о утврђивању варијаната за њено стварно елиминисање.

Тражење правог одговора на наведено питање открива чињеницу да основни процеси развоја у савременој ратној вештини, а нарочито њена сцијентизација, стварају потенцијалне могућности за престанак постојања ратне вештине. Те су могућности садржане у самој ратној вештини и њеном непосредном окружењу, а нарочито у веома интензивном развоју и употреби савременог оружја и осталих средстава. За објективизацију таквих могућности потребни су одређени стимуланси, који се могу активирати само у светском рату у којем би били употребљени сви ратни потенцијали. Избијање таквог рата је објективно могуће, а знања о његовим резултатима и последицама су стално присутна у нашој свести. Она нас најнепосредније наводе на песими-

стичка размишљања о будућности људског рода, јер нам указују на могућност његовог потпуног уништења. Таква прогноза је сасвим основана и непрекидно упозорава на крајњу последицу међусобне повезаности сцијентизације ратне вештине и вођења тоталног светског рата, а то је потпуно уништење људског друштва, када престају све човекове активности, па и ратна вештина. То значи да је најнеповољнија варијанта за престанак постојања ратне вештине условљена међусобним узрочно-последичним односом између тоталне сцијентизације ратне вештине, вођења тоталног светског рата и потпуног уништења људског друштва.

Наведена варијанта је потпуно бесмислена за људско друштво и његов будући просперитет. С обзиром на то, у релативно кратком времену постала је највећи проблем човечанства, који се мора онтички смислено решити без обзира на сва ограничења. На то су усмерени и сви напори прогресивних људи, тако да се настоји пронаћи прикладно решење за потпуно елиминисање ратне вештине из наше стварности – без употребе оружја и осталих средстава. Наша знања о томе су веома варијабилна и најнепосредније нам указују на чињеницу да је оптимално само оно решење којим се истовремено остварује општи развој човечанства и потпуно елиминише ратна вештина из наше стварности. То се може остварити само тоталном сцијентизацијом људског друштва и његовом потпуном освештености о свим опасностима и последицама тоталног светског рата и људске апокалипсе. Због тога су тотална сцијентизација људског друштва и његова онтичка освештеност постали једина разумна опција, која га води у општи прогрес и у свесно елиминисање ратне вештине из своје праксе. То значи да је најсврхисходнија варијанта за престанак постојања ратне вештине условљена међусобним узрочно-последичним односом тоталне сцијентизације људског друштва, његове онтичке освештености и његовог општег прогреса. Остала опредељења пружају мале могућности да се рационално превлада досадашњи бесмисао тзв. трке у наоружању и сцијентизације ратне вештине, која се, упркос свему, посебно фаворизује.

Наведене варијанте су присутне у нашој стварности, па се због многих оправданих разлога њихова објективизација може усмеравати само до разумне границе и међусобне искључивости. То све захтева интегралну сцијентизацију људског друштва и његову интензивнију научну освештеност, без обзира на актуелна опредељења да се убрза примена основних процеса развоја ратне вештине и њена тотална сцијентизација. Тиме се стварају полазне основе за поступно савладавање људских тензија које су изазване применом достигнућа науке и технике у војне сврхе. Насупрот тим захтевима, сада су у многим друштвеним интенцијама присутне различите мисаоне и сазнајне активности и интереси који су непосредно усмерени у сасвим супротном правцу – ка тоталној сцијентизацији ратне вештине и осталих војних активности. На тај начин се најнепосредније утиче на фаворизовање ратне вештине, која постаје све присутнија у нашој стварности.

Фаворизовањем основних процеса развоја ратне вештине, а нарочито њене сцијентизације, остварена су, поред осталог, значајна сазнајна достигнућа у области припреме и вођења борбених дејстава и њихових пратећих активности, као и о оружаном борби. О свему томе стечена су многа научна и остала знања, која су обогатила теоријски фонд ратне вештине и проширила њена претходна сазнања. То је помогло да се измени уобичајена претходна структура теорије ратне вештине и њен однос према многим областима стварности, а нарочито према практиковању садашње ратне вештине, војних доктрина и строго усмерених истраживања у тим областима. Те су промене издвојено и истосмислено усмерене, па је сазнавање њихових најважнијих одлика веома значајно за овладавање теоријском стварношћу ратне вештине, која је у тим областима постала изузетно дистрибутивна и хипотетична за полемистику.

Литература:

1. К. К. Абрамов, *Человек и техника в савременој војне*, Москва, Военное издатељство Министарства оборони Сојуза ССР, 1960.
2. Charles Aje, *Ратна вештина и техника*, Београд, „Војно дело“, 1958.
3. Рејмонд Арон, *Велика дебата. Основи атомске стратегије*, Београд, ВИЗ, 1960.
4. Hanson W. Baldwin, *Strategy for Tomorrow*, New York, 1970.
5. Владимир Федотович Берков, *Противоречија в науке*, Минск, Вишаја школа, 1980.
6. М. В. Бондаренко, *Савременаја наука и развитије военного дела*, Москва, Воениздат, 1976.
7. В. В. Борисов, *Пентагон и наука*, Москва, Воениздат, 1975.
8. Миодраг Цекић, *На путевима мисаоних тражења*, Београд, „Вук Караџић“, 1981.
9. Robin Clarke, *The science of War and peace*, London, 1971.
10. J. G. Crawther i Whiddington, *The sciens of War*, London, 1947.
11. Ежен Дебне, *Рат и људи*, Београд, „Просвета“, 1938.
12. Јанићије Денић, *Етика рата*, Београд, „Просвета“, 1915.
13. Енгелс, *Улога силе у историји*, Београд, „Култура“, 1961.
14. Херман Ферч, *Ратна вештина данас и сутра*, Београд, „Просвета“, 1939.
15. Timoti Findley, *The Wars*, New York, Delacorte Press, 1977.
16. Андре Гликсман, *Говор рата*, Београд, ВИНЦ, 1991.
17. Grand Strategy for the 1980s, Washington, American Enterprise Institut for Public Policy Research, 1978.
18. И. А. Грудинин, *Диалектика и современное военное дело*, Москва, Воениздат, 1971.
19. В. Н. Комаров, *Загодка будушчег*, Москва, Московскиј работчиј, 1971.
20. В. К. Коноплев, *Научное предвидение в военном деле*, Москва, Воениздат, 1974.

21. Мичел, *Рат коме нема краја*, Београд, ВИЗ, 1975.
22. К. Д. Палит, *Основи војних знања*, Београд, „Војно дело“, 1953.
23. *Предвиђање будућности*, Београд, „Научно дело“, 1971.
24. *Свест и сазнање*, Београд, „Нолит“, 1980.
25. Д. Тосака, *Теорија науки*, Москва, „Наука“, 1983.
26. Norbert Wiener, *Кибернетика*, Београд, Издавачко-информативни центар студената, 1972.
27. П. С. Заботин, *Преодоление заблуждениј в научној познании*, Москва, „Мисл“, 1979.